२३२९

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ४३४/२ १९८८ (४४४)

ग्रंथ नाम ज्ञान सागरानंद

विषय म० वेदांत

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(1)

॥ अथ ज्ञानसागरानंद ग्रंथ प्रारंभः ॥ इत्तम ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

ज्ञा॰ नं॰ श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीगुरुदत्तात्रेयायनमः ॥ ॐ नमोश्री त॰ १
१ सच्चिदानंदा ॥ सकळमंगळादिकंदा ॥ वरदमूर्त्तिवरदवरदा ॥
प्रसन्नसदाअससीतूं ॥ १ ॥ ब्रह्मस्थितिसरस्वती आदिस्फू
र्तिभगवती ॥ विश्वप्रकाशकनिरूपाति ॥ वंद्यवंदितिजियेते ॥ २ ॥
अत्रीनंदनदत्तात्रेय ॥ अनुसूयात्मजअद्वय ॥ वंदोनियानिर्भय
ग्रंथव्यवसायआरंभिला ॥ ३ ॥ ज्ञानसागरानंद ॥ नामेग्रंथहा
विशद ॥ प्राकृतवोवियाछंद ॥ ब्रह्मानंदगुरुगम्य ॥ ४ ॥ शिवगुर

(2A)

ज्ञानसागर ॥ प्रत्यक्षपार्वतीवर ॥ धरोनिआवधूताचाकार ॥ लिहि
तोअक्षरक्षरातीत ॥ ५ ॥ प्रपंचपरमार्थविचार ॥ यथार्थकावा
गोचर ॥ यालागीशिष्यचतुर ॥ विनवीसाचारगुरुसी ॥ ६ ॥ ज्ञा
नवैराग्यउपासना ॥ कैसीकरावीभावना ॥ प्रसन्नहोउनिविघ्न
ना ॥ रूपाजीवनावर्षावे ॥ ७ ॥ हीनदीनमीमतिमंदे ॥ शरण
आलोतुजप्रति ॥ मान्यकरोनिविनंति ॥ निजविश्रांतिमजदेई
८ ॥ ऐकोनिशिष्याचेवचन ॥ प्रेमवर्षलाविघ्न ॥ नामीनाभि

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3)

ह्रा०नं ह्मणोन ॥ कृपावर दान दीधले ॥ ९ ॥ स्वस्थासनी बैसवोनि ॥ त०१

२ नयन मेळविले नयनी ॥ हात मस्तकी ठेवोनि ॥ निजबीज कानी

उपदेशिले ॥ १० ॥ तेणे जाहला शक्तिपात ॥ सुखी सुखनसमा

त ॥ द्वैत अद्वैताची मात ॥ विसरोनि येकांत पावला ॥ ११ ॥ शक्ति

पाताचे लक्षण ॥ ते स्वानुभवेनि अनुभवणे ॥ सहजी सहज

जाणे ॥ प्रपंच स्मरण नउरेचि ॥ १२ ॥ मग कांहि अवसरे ॥ साव २

धजाला योगेश्वर ॥ सद्गद होवोनि अंतर ॥ जाला सादर गुरुचरणी

(3A)

१३ ॥ निर्विकल्प उन्मनी निद्रा ॥ लागली होती अलक्षमुद्रा ॥ तेउ
पशमोनि तूर्यतंद्रा ॥ मनचंद्रा लाधली ॥ १४ ॥ शुक्लपक्षीं अष्ट
मिसी ॥ अर्धबिंब कळा वंद्रासी ॥ दिसती रिक्त अर्ध अंगासी ॥
तूर्या तैसी अवस्था ॥ १५ ॥ आंगी स्वानंद घुमारा ॥ तेणे कांपे थ
रथरा ॥ लागल्या नयनी धारा ॥ प्रेम पुरा पार नाहिं ॥ १६ ॥ शुद्ध सा
त्विक अष्टभाव ॥ परम परमार्थ वैभव ॥ लाहोनिया शिष्यराव ॥
गुरु गौरव करित से ॥ १७ ॥ घालोनियां लोटांगणा बारंबार म

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(4)

ता० नं० क्षिणा ॥ करोनि वंदी गुरुचरणा ॥ भाकी करुणा सप्रेमे ॥ १८ ॥ जय त०१
३ जयाजी करुणाघना ॥ मज सुखी केले दिना ॥ तेवाचे बोलवेना ॥
नाकळे मनासर्वथा ॥ १९ ॥ ते सुख निरंतर ॥ देह मज ल्यापरात्पर
सत्य स्वरूपी सत्य निर्धार ॥ होय तो विचार सांगावा ॥ २० ॥ बाळे जे
वोनि सुखि होती ॥ परि भाजन परते नेणती ॥ तयासि माय बा
पे सिकविती ॥ ते वि मज प्रतिबोधावे ॥ २१ ॥ जाणोनि शिष्याचा ३
भाव ॥ बोले हर्षे गुरुराव ॥ बारे धन्य तुसे देव ॥ प्रसन्न देव तुज ज्ञा

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

हला ॥ २२ ॥ अनंतजन्मीपुण्यें ॥ तुवां केली अगण्य ॥ तेणें तोषला
ब्रह्मण्य ॥ सद्बुद्धिलावण्य तुज दीधलें ॥ २३ ॥ मेरकू ईश्वर बुद्धिचा
कृपा उपदेशात याचा ॥ जाहला तेणें सद्गुरूचा ॥ मार्ग साचा मानला
२४ ॥ गुरुत्वे मास्तियाअंतरी ॥ उल्हास मला श्रीहरि ॥ बोलिजेल पर
मार्थपरी ॥ हृदयांतरी साठवी ॥ २५ ॥ ईश्वरगुरुशिष्य ॥ त्रिवेणी
संगम विशेष ॥ उपदेशजल अशेष ॥ वाहे निर्दोष एकत्वें ॥ २६ ॥
जगदोध्दारक प्रयाग ॥ तीर्थराज हा संयोग ॥ सहज घडला अव्यंग

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(5)

शा. नं. परमार्थसांगनेटका ॥ २७ ॥ आता उपदेश अनुक्रम ॥ यथार्थ तरं० १
४ विच्यारसुगम ॥ ऐक्के वेदांतपरम ॥ निगमागमरहस्य ॥ २८ ॥ अ
नादिब्रह्मपरात्पर ॥ तयापासोनि चराचर ॥ जगाचा उपक्रम सं
हार ॥ साधन विच्यार अनुक्रम ॥ २९ ॥ याउपक्रमाचील क्षणे ॥
अनेक मती विलक्षणे ॥ स्यापी निज रितीभांडणे ॥ शाहणपणे ४
आपुल्या ॥ ३० ॥ परि निर्दोष उपक्रम ॥ महा अद्वैत परम ॥ साधो
नियाउपराम ॥ बोलनिरूपम बोलावे ॥ ३१ ॥ प्रत्यक्ष विचारे पा

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A)

हातां॥ नाहि जगास स्वतंत्रता॥ सुखदुःख भोगविता॥ ज्ञानदा
ता ईश्वर॥ ३२॥ हे अबाळवृद्ध जाणती॥ कार्यार्थ देवा नवसिती
सकाम निष्काम भजती॥ फळ पावती सद्भावें॥ ३३॥ जयाचा जै
सा भाव॥ तयासि तैसा देव॥ हा कारे कल्याणि राव॥ अभिमा
न वाव सकळांचा॥ ३४॥ कोण काळीं कोणास॥ कोठें कायसु
चेल कैसें॥ तेणें काय होइल ऐसें॥ नेणती माणसें हे कांहि॥ ३५
ह्मणोनि ईश्वराची करणी॥ अघटित घटणा प्रतिक्षणी॥ अनि

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

ज्ञा०नं वारसत्ताकोणी॥निव्वारीश्रवणीनायको॥३६॥येणेशुन्यवाद अ० १
५ शून्यपणे॥सहजनाहिंनाहिंपणे॥जेणेशून्यासिजाणने॥तेशू
न्यहोणेकेसेनि॥३७॥शून्यशून्यासिजाणेल॥हेसर्वथानघडेल
ह्मणोनिशून्यहाबोल॥वृथाफोलवापुगा॥३८॥नास्तिकुशू
न्यवादखंडणे॥कुरीन्यायशास्त्रजाण॥तेथेवेदांतासिबोलणे
करणेसीणनलगेचि॥३९॥शास्त्रगुरुस्वानुभव॥जाणोनिमा ५
नलाआहेदेव॥मूळिंचनाहिंअभाव॥आस्तिकभावस्वतसिध ॥४०॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(6A)

येणे भावे जाणवला ॥ ईश्वर सत्य मानवला ॥ संदेह नाह्निं उरला
लाभ ज्ाहला अलभ्य ॥ ४१ ॥ आतां आस्तिक्याचे पोटी ॥ द्वैत विशि
ष्टाद्वैत कोटी ॥ निरसोनि अद्वैत परिपाटी ॥ सुगम गोमटी एकावी ॥
४२ ॥ द्वैतपणे द्वैत ॥ मानणे हे अनुचित ॥ सत्ता येक अनस्युत ॥ स्वयं
भ अखंडित स्वभावे ॥ ४३ ॥ अनादि अद्वैत न मानिति ॥ स्वमत्तात्ते
स्थापिति ॥ द्वैत अनादि म्हणति ॥ विलक्षण रिति तयाची ॥ ४४ ॥ ईश्व
राहूनि वेगळे ॥ अनेक जीव निराळे ॥ सुखदुःखाचे सोहळे ॥ भोगि

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai. "

(७)

स्य॰नं॰ तीवळे निजकर्म ॥ ४५ ॥ जीव कर्ता कर्माचा ॥ ईश्वर फळदाता त्या २०१
६ चा ॥ स्वामी राजा प्रजेचा ॥ प्रजासाचान केतो ॥ ४६ ॥ अनादि जीव अ
नेक ॥ व्यापक विभु सम्यक ॥ स्थूळ सूक्ष्म रावरंक ॥ द्वैत निःशंक बो
लती ॥ ४७ ॥ हा अनेकजीववादिचा पक्ष ॥ एकोनि येक जीववादी द
क्ष ॥ ह्मणती येक जीव अध्यक्ष ॥ दुसरा प्रत्यक्ष ईश्वर ॥ ४८ ॥ जी
व ईश्वर दोन पक्षी ॥ त्यांत ईश्वर कर्मसाक्षी ॥ अभोक्ता सर्व नि ६
रीक्षी ॥ जीव भक्षी फळभोग ॥ ४९ ॥ जीव ईश्वर दोन कोटी ॥ बिंब

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3-A)

प्रतिबिंबन्यायेराहाटी ॥ बिंबेश्वर जगजेठी ॥ प्रतिबिंब दृष्टीजी
वरूप ॥ ५० ॥ आम्रफळें अनेक ॥ परिज्ञाति मात्र आंबायेक ॥ तैसा
शरीर व्यक्ति पृथक ॥ कोटियेक जीवांची ॥ ५१ ॥ एवं द्वैतमत्तभेद
तयापूर्वं वेदांती खंडित ॥ एकात्मतयाची मात ॥ युक्तितंतप्रमाण ॥ ५२
बिंबी प्रतिबिंबभास ॥ स्वरूप उपाधी कारण त्यास ॥ जालिया उपा
धिचा नाश ॥ प्रतिबिंब नसे सर्वथा ॥ ५३ ॥ अनित्य उपाधी नाशि
वंत ॥ मिथ्या वाचारंभण कल्पित ॥ येणें भेदाची मात ॥ खंडी वेदां

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(8)

ता॰ नं॰ तपराक्रमी ॥ ५४ ॥ ऐक्यो नि विशिष्टाद्वैती ॥ ऐसेनोहे ह्मणति ॥ त॰ १
७ ऐक्याभेदाची रिति ॥ सत्यसंगतीच्या परोक्ष ॥ ५५ ॥ सत्यशक्तिई
श्वराची ॥ तेउपाधिजाणासाची ॥ अनादिसंगतीत्याची ॥ शक्तिचा
क्तिची प्रक्रिया ॥ ५६ ॥ शक्ति विशिष्टशक्त ॥ परस्परे अनुरक्त
यास्तव जीवेश्वर व्यक्त ॥ नाहि अव्यक्त अद्वैत ॥ ५७ ॥ तवत्याद्वै
ती ह्मणती ॥ विचार नाहि तुह्मा प्रति ॥ नाशिवंत उपाधि प्रती ॥ ७
ईश्वरशक्तिमानिता ॥ ५८ ॥ ईश्वरशक्तिसत्य ह्मणता ॥ तेहिन

(8A)

येत्र्यामुत्र्यानित्ता ॥ उपाधिवशेजीवेश्वरता ॥ मिथ्याउभयता
प्रतिति ॥ ५९ ॥ मायोपाधीशिव ॥ अविद्योपाधीजीव ॥ उभय
उपाधिनाभाव ॥ मिथ्यावादप्रसिध्द ॥ ६० ॥ दृष्टिसिभ्रमजाह
ला ॥ तेणेसर्पभासला ॥ यथार्थरज्जूजाणितला ॥ भ्रमगेलाउ
डोनि ॥ ६१ ॥ अध्यारोपअपवाद ॥ हाव्यवहारकल्पितभेद ॥
आत्माअद्वयानंद ॥ भेदाभेदत्यानाहिं ॥ ६२ ॥ मूळिमायामि
थ्याजाली ॥ तेणेअविद्यासहजगेली ॥ जीवेश्वरबोलीखुंटली ॥

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(१)

ग्रा॰ नं॰ वृत्ति विराली निजरूपी ॥ ६३ ॥ ते निजानंद निरंजन ॥ अद्वय अभे त॰ १
८ द अभिन्न ॥ तेथे विशिष्टाद्वैतमान ॥ जाले कोठून कोणासी ॥ ६४
येकीयेकपणा ठावना हिं ॥ तेथे विशिष्टाद्वैत केचे कायी ॥ बोलण्या
चीसोय पाही ॥ विचारु निगे हि आपुल्या ॥ ६५ ॥ निर्धर्मक आत्मप
णे ॥ जाहले विशिष्टाद्वैत खंडण ॥ उरले निरंजन निर्गुण ॥ येकपणे
वीण येकले ॥ ६६ ॥ आतां पूर्व वेदां तियाप्रति ॥ उत्तर पूर्ण वेदांती म्ह ८
णती ॥ धन्य तुह्मी त्रिजगती ॥ अनुपम्य ॥ ६७ ॥ सकळ मते खंडोनि

(9A)

पाषंडियातें दंडोनि ॥ अद्वैतमत्त स्थापोनि ॥ परमार्थ जनीं वाढविला
६८ ॥ परियांत उणे पडिलें ॥ ते तुह्मा नाहिं समजलें ॥ हें आश्चिर्य वा
टलें ॥ बोलणे आलिं आह्मासी ॥ ६९ ॥ दीपा खालिचा अंधार ॥ दी
पासि नोहे गोचर ॥ तैसा तुमचा विचार ॥ तुह्मासी नाकळे ॥ ७० ॥
वातिनियावरति ॥ प्रज्वलित जाहली ज्योती ॥ ह्मणोनि नाहिं खाल
ती ॥ प्रकाशा गति तयेसी ॥ ७१ ॥ तैसे तुमचे वृत्तिस्थान ॥ येकदेशी
ह्मणउन ॥ अर्धविवेकी अभिधान ॥ ठेविति जाणुन सिधांति ॥ ७२

Joint project of Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(१०)

ता॰ नं॰ जो परिपूर्णवेदांत॥ तो विजाणावा सिध्धांत॥ स्वयंप्रकाशमूर्तिमंत न०१

९ नाहिरत्यात अंधार॥७३॥ सवाल्यांतरदेशी॥ रत्नकेवळप्रकाश

राशी॥ सूर्यउदय अस्तासी॥ अंधःकारासिनेणेतो॥७४॥ तैसा

पूर्णवेदांत॥ स्वतसिधसिध्धांत॥ द्वैतअद्वैतातीत॥ स्वयेअद्वैतस्व

यंभु॥७५॥ तेथेतुमचेबोलणे॥ बोलेजैसीबाळपणे॥ बोलतीतेऐ ९

कणे॥ विस्मितपणेस्वानंद॥७६॥ आरोपितउपाधिसि॥ स्विका

रोनिउपक्रमासी॥ साधोनिअपवादासी॥ अद्वैतासीस्थापिले॥७७

(10 A)

तरि उपाधि कोणे निर्माली ॥ कवणापासोनि जाहली ॥ कवणे उत्प
न्न केली ॥ कवणे नासिली कैसेनि ॥ ७८ ॥ येक उपाधी द्विविध ॥
माया अविद्या प्रसिध ॥ ब्रह्म अद्वैत शुद्ध ॥ तया निरोध करिती त्या ॥
७९ ॥ उपाधीसि आश्रय मूळ ॥ जरि ब्रह्म निकेवळ ॥ तरि निर्धर्म
निर्मळ ॥ सिध्धांत रसाळ तुळा केला ॥ ८० ॥ ब्रह्म शक्ति उपाधी ॥
बोलणे अबद्ध त्रिशुद्धि ॥ ब्रह्म निर्विकल्प निरवधी ॥ आधिव्याधि
नाहि त्या ॥ ८१ ॥ ईश्वराची माया ॥ कि मायेस्तव ईश्वर काया ॥ हा संदे

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com